

ЕКОНОМІКА

Володимир Удовиченко

МІСЦЕВА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Пошук оптимальних моделей реформування економічних відносин має неабияке значення на сучасному етапі розвитку України.

Малий бізнес повсюди визнається невід'ємною частиною переходу до демократичної ринкової системи. Він надає можливості свободи вибору діяльності, прояву ініціативи, вносить елемент конкуренції в економіку і зменшує монополію державних підприємств, може бути основним джерелом нових робочих місць.

Перехідний період може надавати великі можливості для становлення і розвитку малого бізнесу.

З початку перехідного періоду як виробництво великих державних підприємств, так і традиційні торговельні відносини між колишніми соціалістичними країнами опинилися у скрутному становищі, залишивши важливіші ніші, які могли бути заповнені малими і середніми підприємствами.

На думку Організації економічного співробітництва і розвитку, це стосується головним чином діяльності, зорієнтованої на виробництво товарів і послуг, розвиток кустарного ремісництва, навчання професій, транспорт і будівництво, тобто фірм, що працюють на місцевих і регіональних ринках, розвиток яких обмежувався централізовано плановою економічною системою.

Малі підприємства включають як прогресивні, високі технології в галузях, що розширюються, так і підприємства з низькою технологією, низькою продуктивністю, низькою оплатою в застійних галузях. Різні малі підприємства можуть мати різні цілі і прагнення, спрямовані на зростання і реінвестування прибутків, а інші є тільки засобом споживання і виживання сім'ї власника.

Звичайно, визнається, що у порівнянні з більшими підприємствами малі зазнають певних труднощів, особливо в початковий період. Але й у пізніші строки своєї діяльності вони також вразливі до економічних циклів або несумлінної конкуренції, що важко подолати без тимчасової підтримки.

Така підтримка виправдовується тим, що малі підприємства є невід'ємним елементом економіки і суспільства. Вони створюють можливість для маневрування, конкуренції, нових ініціатив, самовизначення.

Нижче ми на прикладі розглянемо систему такої підтримки на рівні малого міста.

Отже, малий бізнес є невід'ємною рисою будь-якої ринкової господарської системи, без чого така економіка і суспільство в цілому не можуть не лише розвиватися, а й існувати.

Великий капітал, безумовно, визначає рівень науково-технічного і виробничого потенціалу, але основою розвитку країн з ринковою системою господарювання є мале підприємництво як найбільш масова, динамічна та гнучка форма ділового життя. Саме у секторі малого підприємництва створюється і функціонує значна маса національних ресурсів, що є живильним середовищем для середнього та великого підприємництва.

Одна з причин успішного розвитку малого підприємництва у країнах з розвинутою економікою полягає у тому, що велике виробництво не протиставляється малому.

Тут дотримуються принципу кооперування великих та малих суб'єктів господарювання, причому великі підприємства не пригнічують малий бізнес, а взаємодоповнюють одне одного.

Про значення малого підприємництва свідчать інтегровані показники, що характеризують стан секторів малого підприємництва у розвинутих країнах (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Стан розвитку малого та середнього підприємництва в деяких країнах

Країна	Кількість МСП, тис.	Кількість МСП на 1000 чол. населення	Зайнято в МСП, млн. чол.	Частка МСП у загальній кількості зайнятих (%)	Частка МСП у ВВП (%)
Великобританія	2630	46	13,6	49	50...53
Німеччина	2290	37	18,5	46	50...54
Італія	3920	68	16,8	73	57...60
Франція	1980	35	15,2	54	55...62
Країни ЄС	15770	45	68	72	63...67
США	19300	74,2	70,2	54	50...52
Японія	6450	49,6	39,5	78	52...55
Російська Федерація	836,2	5,65	8,1	9,6	10...11
Україна	281,2	5,4	1,0	4,6	5,0...5,5

Якщо розглянути фінансові результати діяльності господарського комплексу України, то значна питома вага припадає на торгівлю та громадське харчування (близько 75%), у побутовому обслуговуванні

населення - 57,1%, постачанні та збуті (до 25%), будівництві (понад 20%).

Україна поки ще має економіку, що в основному базується на великих підприємствах.

Малий бізнес відіграє скромну роль і забезпечує близько 10% офіційної зайнятості. Однак відбувається екстенсивний розвиток неформального, незареєстрованого сектора.

Без сумніву, швидке зростання неформального сектора малого бізнесу із підвищеною тенденцією його руху до формалізації могло б стати частиною стратегії, яка б вивела країну з кризи.

Загальна політика сприяння розвитку малого бізнесу в Україні була відсутня до 1999 року, хоча й існували певні стимулюючі заходи.

Теоретично цілеспрямована державна політика почала формуватись з лютого 1998 року, після підписання Указу Президента України. Активно став діяти Державний комітет з питань підприємництва.

Але цього недостатньо. Головне полягає у створенні і реальній дії системи фінансово-кредитної підтримки з використанням можливостей як внутрішніх, так і міжнародних фінансових інститутів та фондів.

Поряд з проблемою фінансових джерел розвитку не змінюється на краще податкова система, яка продовжує бути дуже мінливою і складною.

Перешкоди на шляху розвитку малого бізнесу в Україні.

Перешкоди	Відсоток відповідей
Високі податки	95
Багато різних податків	82
Часті зміни податкових звітів	70
Часті зміни в законодавстві	60
Велика кількість постанов	47
Низький попит	47
Отримання ліцензії	18
Труднощі в отриманні кредитів	16
Тиск з боку місцевої влади	9
Недостатня підготовка у сфері управління	9
Тиск з боку кримінальних елементів	5
Недостатня інформація з проблем бізнесу	4
Погано розвинуті ринки нерухомого майна	2

(Джерело даних: Міжнародна фінансова корпорація, проблеми малого бізнесу в Україні. Науковий звіт, кінець 1997 року).

Щоб бути ефективною, політика підтримки бізнесу має розроблятися спільно з підприємцями та їх представницькими органами.

Такі зусилля необхідно здійснити як на центральному, так і регіональному рівнях, водночас маючи на увазі важливість місцевих умов для розвитку

бізнесу.

Державна політика розвитку малого підприємництва є частиною загальної соціальної та економічної політики України.

Умови для розвитку підприємництва закладено в нестабільній системі державного управління та законодавства. В існуючій державній політиці з підтримки малого бізнесу, в першу чергу, на міському рівні.

Динаміка розвитку комерційних структур є чи не найважливішим показником становлення ринкових відносин в Україні. Співвідношення різних показників свідчить про те, що підприємництво розвивається, а його частка в народному господарстві зростає. Тому вивчення змін, що відбуваються в бізнесі і їхній галузевій орієнтації, дає можливість визначити перспективи розвитку підприємництва взагалі та врахувати його об'єктивні й суб'єктивні труднощі зокрема.

Реалізація державної політики розвитку малого підприємництва здійснюється у рамках державних, регіональних, міських програм.

Пріоритети мають надаватися місцевим програмам підтримки підприємництва.

Саме розробка такої програми, активна політика місцевої влади Славутича, що здійснюється з початку 1991-92 років з посиленням у наступні роки, дала позитивні результати.

Положення програми спрямовані на захист і підтримку підприємництва, забезпечення нарощування виробництва та насичення ринку товарами, розширення конкуренції, впровадження нових технологій, а також формування позитивної громадської думки щодо підприємницької діяльності, зниження рівня безробіття та створення нових робочих місць.

Основною метою програми є створення сприятливих організаційно-економічних умов для підприємницької діяльності, стимулювання, організації і регулювання.

Упродовж минулого періоду у Славутичі створені всі умови для розвитку підприємництва.

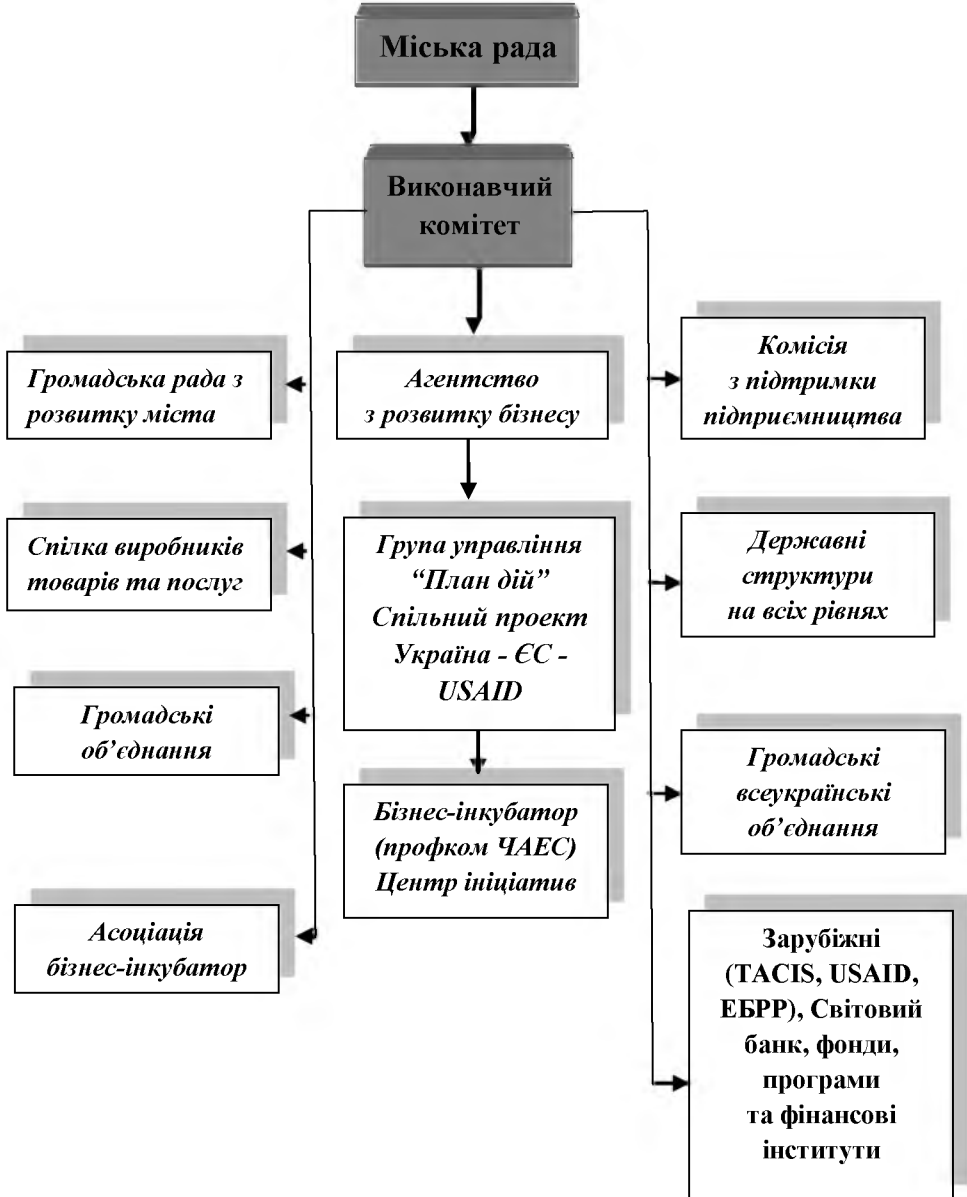
Існує організаційно-економічна база для підтримки підприємництва. При виконанні функціонує постійно діюча комісія по оренді, яка в умовах гласності на конкурсній основі надає в довгострокову оренду будинки, споруди, нежитлові приміщення. Створені інституції з підтримки підприємства та лобювання інтересів підприємців міста:

- спілка виробників товарів та послуг;
- бізнес-інкубатор;
- агентство з розвитку бізнесу в м. Славутичі.

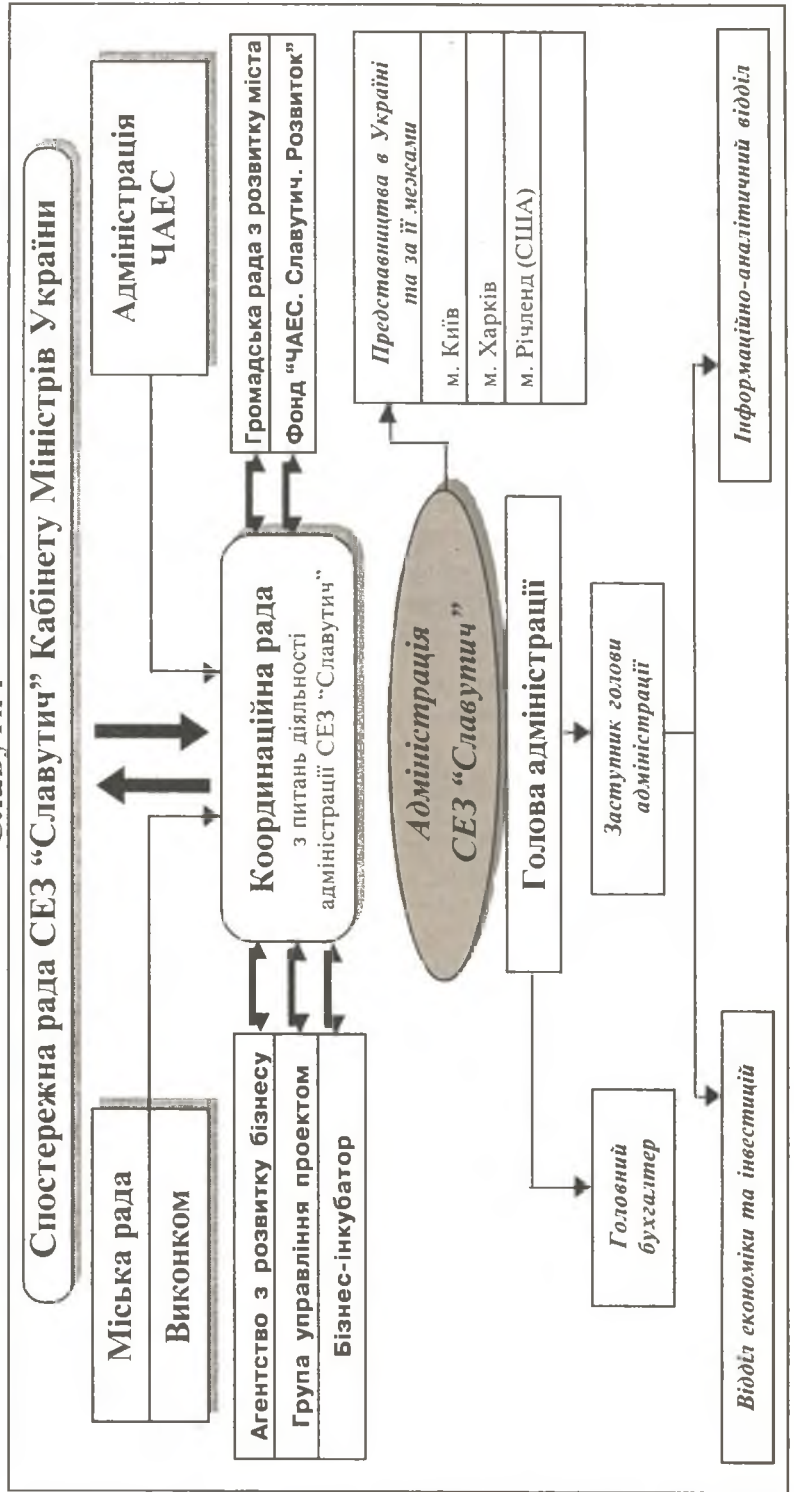
На громадській раді з розвитку міста підприємці беруть участь у вирішенні проблем його розвитку. Проведення комерціалізації сфери побуту дало поштовх розвитку самостійних ініціатив колективів підприємств та збереженню побутових послуг населенню. Діє фонд надання позик (мікrokредитів) для підтримки найбільш зацікавлених проєктів. Проводиться активна робота по створенню механізму гарантій інвестицій, механізму залучення інвестицій для формування компенсуючих робочих місць. Налагоджені зв'язки з Європейським

банком з розвитку та реконструкції та Світовим банком. Сформована мережа банків, яка забезпечує конкуренцію. З ініціативи влади місту Славутичу надано статус спеціальної економічної зони.

СТРУКТУРА
організаційно-економічного механізму підтримки
малого бізнесу на місцевому рівні

Організаційно-функціональна схема спеціальної економічної зони
“Славутич”

На початок 1999 року в Славутичі помітні зрушення у розвитку підприємництва:

- зростання загальної чисельності комерційних структур при загальному зниженні темпів у порівнянні з попередніми роками;
- значний приріст підприємств, заснованих на приватній власності, та збереження лідируючих позицій частки підприємств, що використовують колективну форму власності.

Надання місту статусу спеціальної економічної зони активізувало суб'єкти підприємницької діяльності щодо підготовки інвестиційних проектів для розвитку виробництв та створення нових робочих місць [1].

Співвідношення абсолютних показників у порівнянні з попередніми роками свідчать - підприємництво розвивається, змінюється і сама психологія підприємців щодо використання отриманого прибутку - фонд виробничого розвитку підприємства вищий, ніж споживання, що яскраво характеризує зростання оборотних активів та збільшення оборотності. Для того, щоб фінансово укріпитися, майже всі підприємства передбачають багатопрофільні види діяльності. Це заважає сконцентрувати зусилля на виконанні основної діяльності, для якої створено підприємництво.

Основні види діяльності, що передбачаються на момент державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб), у місті складають:

• торговельно-посередницька	- 77%
• надання побутових послуг	- 1%
• будівельно-ремонтні роботи	- 7%
• поліграфічна діяльність	- 0,5%
• надання транспортних послуг	- 5%
• науково-впроваджувальна діяльність	- 7%
• виробництво	- 2%
• інші	- 0,5%

Орієнтація малого бізнесу визначається ринком товарів та послуг. Багаторічне монопольне становище державної торгівлі в місті вплинуло на те, що 75% від загальної кількості комерційних структур займаються торгівлею.

Економічний потенціал Славутича визначається наявністю підприємств, що виробляють товари та надають послуги. До 1990 року тут практично не існувало приватних підприємств, а весь обсяг фінансових надходжень у місто формувала ЧАЕС за рахунок основного та допоміжного виробництва. Співвідношення обсягів виробництва товарів та послуг у приватній сфері дорівнює 2 та 98 відсотків відповідно, причому товари приватних підприємств здебільшого реалізуються також на внутрішньому ринку Славутича. У місті налагоджена здорова конкуренція, що забезпечує мешканцям вибір послуг та товарів.

**Зведені дані про діяльність суб'єктів підприємницької
діяльності в місті Славутичі**

Найменування	1997 рік	1998 рік
Зайнято в бізнесі (тис. чол.):	2,0	2,2
• у % до загальної чисельності працюючих в місті	12,3	15,3
Вироблено товарів народного споживання (тис. грн.)	1264,0	1610,9
Надано платних послуг населенню (тис. грн.):	384,7	734,3
• у % до загального обсягу платних послуг	4,4	7,0
• в тому числі надано побутових послуг (тис. грн.)	297,3	274,5
• у % до загального обсягу побутових послуг	81,0	74,1
Роздрібний товарообіг недержавної мережі	6676,6	9772,7
• у відсотках до загального роздрібного товарообігу по місту	25,0	30,1

Розвиток, залучення та підтримка малого підприємництва - складна справа. А перехід України до ринкової економіки ще більше її утруднює.

Але ж становлення та розвиток малого бізнесу, як і підприємництва в цілому, є одним із стратегічних напрямків економічної політики за умов формування соціально-орієнтованого ринку. Недооцінка місця та ролі малого підприємництва можуть набути характеру стратегічного прорахунку. Мале підприємництво має велике соціальне значення, що визначається масовістю цього сектора економіки - власників малих підприємств та їх найманих працівників, загальна кількість яких є однією з найбільш суттєвих якісних характеристик будь-якої країни з розвинутою економікою.

Джерела та література:

1. Малий бізнес в країнах з перехідною економікою: розвиток підприємництва в Чеській республіці, Угорщині, Польщі та Словацькій республіці, ОЕСР. - Париж, 1996.
2. Малий бізнес Росії. Проблеми і перспективи. - Москва, 1996. -С. 11.